

УЗ ТЕМАТ „АВАНГАРДНИ ПОКРЕТИ
И РОДНО КОДИРАЊЕ”

Европски авангардни покрети, нарочито експресионизам, футуризам, дадаизам, кубизам и надреализам од осамдесетих година прошлога века, а посебно у последњој деценији нашега столећа, обogaћени су и уједно проблематизовани још једним важним истраживачким аспектом, а то је питање родног кодирања, или својеврсног *родног саобраћаја*. Овај термин Андреаса Крамера¹ односи се дословно и метафорично на саобраћај, циркулацију као доминантну одлику урбанитета и мегалополиса. Футуристи су технологију и машинизацију читавог друштва у смислу његове убрзане, динамичне промене славили кроз симболе аутомобила, воза или авиона, баш као и експресионисти, иако су ови други имали амбивалентан однос према индустријализацији немачког вилхелминског друштва у предвечерје Великог рата. У пренесеном пак смислу речи, носиоци саобраћаја (*Verkehr, traffic*) а посебно жене, функционишу и као инстанце борбе за слободну јединку, побуну против ауторитета (друштва, нације, политике, породице, полова, институција), односно патријархалног друштвеног поретка у коме су женски и мушки пол/род унапред кодирани према истом таквом систему вредности и, углавном, сматрани непроменљивим.

У двојезичном енглеско-немачком зборнику *Експресионизам и род* (2010) који је уредио германиста Франк Краузе објављено је десет радова у којима се интердисциплинарном методом (књижевност с нагласком на прози, филм, позориште, сликарство) расветљавају сложени односи између експресионистичког покрета и појма рода, такозваних феминитета и маскулинитета. Они се

¹ Andreas Kramer, „Traffic of Gender in Expressionist Prose Writing”, *Expressionism and Gender / Expressionismus und Geschlecht*, ed. Frank Krause, V&R Unipress, London 2010, 45–60.

третирају као историјски условљене и социјално-културолошки конструисане категорије. Прилози су посвећени темама као што су фантазије о мушком рођењу или пак рађању (Кафка, Франц Јунг, Ернест Јингер, Макс Бекман), различитим облицима сексуалности у функцији новца и такозване робне размене, фигури проститутке, репрезентацији женског и мушког тела, трансгресији полова/рода у оквиру квир естетике, жени као средством нарастајуће мушке моћи и његове позиције у породици, друштву, економији, политици, али и уметности. Увиди ових истраживача сугеришу да се проблем родног кодирања у експресионизму (и другим авангардним покретима) могу условно систематизовати у три групе проблема: на симболички смисао трансгресије или прекорачења патријархалних или фалогоцентричних родних улога; на контрадикторну карактеризацију родно кодираних идентитета и, најзад, на де-есенцијализацију модуса сексуалног изражавања у силовитом пољу технологије и социјалне моћи.

Темат који је пред читаоцима руковођен је овим идејама и најпре доноси два уводна преведена текста Барбаре Д. Рајт и Гијома Бридеа, у којима се емпиријски и документовано анализују превласт и доминација мушког принципа у експресионизму и надреализму, на основу тумачења текстова из ондашње периодике који су готово непознати српској публици. Мизогинија експресионистичког покрета наставља се и у надреализму, насупрот декларативним изјавама и другачијим праксама самих ауторки и аутора² (ту је особито занимљиво виђење Артура Рембоа као претходника авангардних покрета). Због тога се борба за женско ауторство одвија и даље у првим деценијама прошлога века (Милица Мими Вуловић), упркос флуидним идентитетима који су обележени све снажнијом маскулинизацијом, односно феминизацијом (Кафка, Растко Петровић). У шест ауторских текстова наших истакнутих младих теоретичарки и критичарки осветљавају се сложене родне позиције појединих авангардних покрета укључујући и декаденцију (хомоеротске песме К. Кавафиса) из перспективе књижевних дела поменутих европских, далекоисточних и српских аутора и ауторки тога доба. Тиме се несумњиво наговештавају дугорочни процеси поетичких и културолошко-родних промена, који ће потом захватити књижевност и уметност друге половине 20. века

² Видети између осталог и наш текст „Експресионистички покрет и проблем родног кодирања“, *Philologia Mediana*, Филозофски факултет Универзитета у Нишу, VIII, новембар 2016, бр. 8, 29–41. Упоредити и једну од најновијих публикација посвећену немачким експресионисткињама у књижевности и осталим уметностима: *Expressionistinnen*, Hrsg. von Christin Eichhorn und Johannes S. Lorenzen, Neofelis Verlag GmbH, Berlin 2016.

(нпр. воајеризам, филм и наратологија код Маргерит Дирас и Ђуничира Танизакија) и постмодернизма, све до савремене литературе и теоријске мисли.

Бојана Стојановић Панџовић